

اشاره

کتاب‌های درسی مهم‌ترین و پرکاربردترین رسانه آموزشی در نظام آموزش و پرورش ایران هستند. این پژوهش به تحلیل محتوای آموزشی کتاب‌های درسی دوره راهنمایی تحصیلی، با تأکید بر رویکرد پژوهش محوری و حل مسئله پرداخته است. ابزار تحقیق تکنیک تحلیل محتوای ویلیام رومی، و جامعه آماری شامل کتاب‌های درسی دوره راهنمایی (متوسطه اول) بود. نتایج تحلیل محتوای آموزشی کتاب‌های درسی دوره راهنمایی نشان داد که محتوای آموزشی کتاب علوم پایه‌های اول، دوم و سوم دوره راهنمایی تحصیلی، کتاب‌های تعلیمات اجتماعی پایه‌های اول و دوم و ریاضی پایه سوم دارای بیشترین شاخص پژوهش محوری هستند و بیشتر به سمت پژوهش و حل مسئله گرایش دارند. کتاب دینی هر سه پایه تحصیلی و کتاب جغرافیای پایه اول

دارای کمترین شاخص پژوهش محوری هستند.

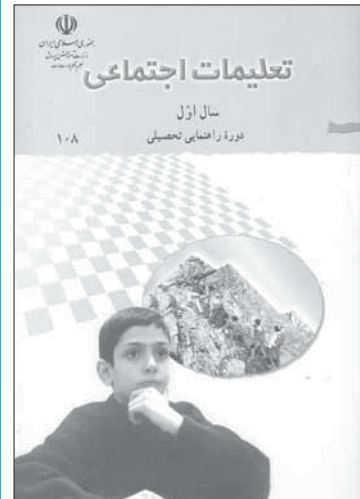
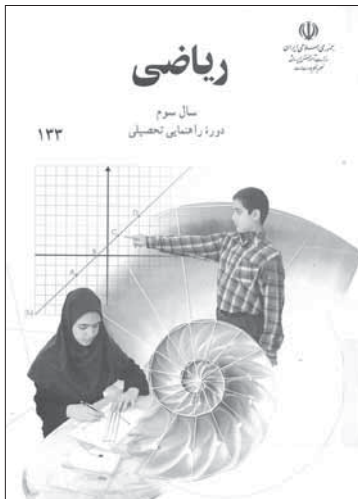
کلیدواژه‌ها: پژوهش محوری، تحلیل محتوا، دوره راهنمایی تحصیلی، کتاب درسی

مقدمه

آموزش و پرورش در هر جامعه‌ای به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بسترها و عرصه‌های اجتماعی شکوفایی استعدادها و قابلیت‌های فردی و اجتماعی افراد شناخته می‌شود. در هر جامعه، افراد از کودکی با این نهاد اجتماعی در ارتباط هستند. در فضای گسترده آموزش و پرورش، تغییرات و تحولات اساسی در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی شکل می‌گیرد. از جمله ویژگی‌های فطری انسان‌ها، حس کنجکاوی و پژوهشگری است که می‌باید

در عرصه اجتماعی به‌طور عام و در نظام تعلیم و تربیت به‌طور خاص پرورش یابد و شکوفا شود. این ویژگی فطری و غریزی انسان در عرصه آموزش و پرورش، با سوق دادن افراد به سمت مطالعه و یادگیری بر مبنای پژوهش و تحقیق علمی، شکوفا می‌شود.

به‌طور کلی، پژوهش یعنی جست‌وجو برای کسب آگاهی جدید با استفاده از روش علمی، پس پژوهش علمی تلاشی است که برای پی بردن به یک حقیقت و یا یافتن پاسخ یک سؤال انجام می‌شود و برای دریافت پاسخ، روشی انتخاب می‌شود که تحقیق را به نتیجه برساند (شعبانی، ۱۳۸). بنابراین، با توجه به اینکه تحقیق به‌عنوان کوششی منظم برای فراهم آوردن پاسخ یا پاسخ‌هایی برای سؤالات مشخص تعریف می‌شود، هدف اصلی هر تحقیق و پژوهش علمی حل یک مسئله یا مشکل است. به بیان دیگر،

کدام کتاب درسی متوسطه اول پژوهش محور است؟

علوم تجربی در صدر

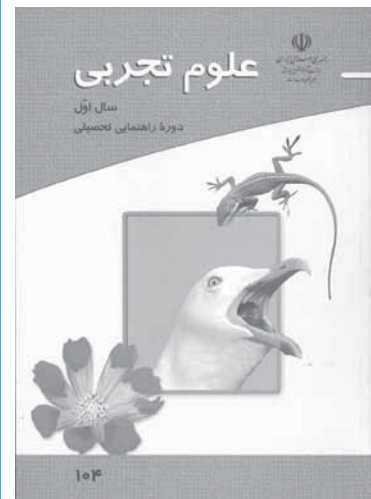
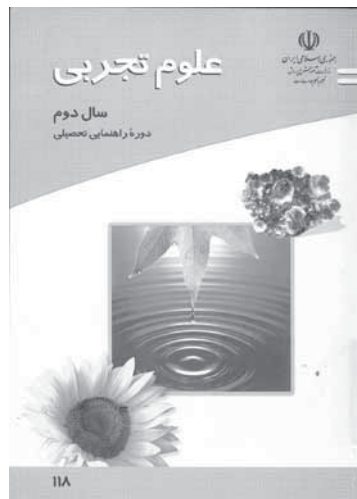
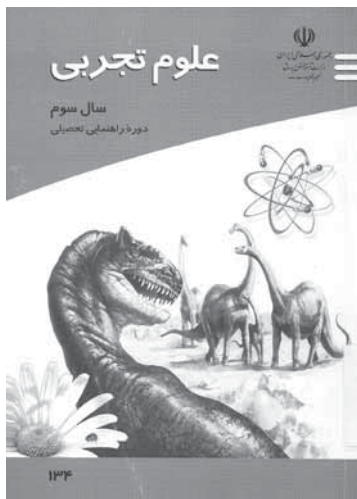
جعفر نجات

مدرس مراکز آموزش عالی در استان بوشهر

ما باید در راستای راهبردهای توسعه و پیشرفت کشور مدنظر قرار گیرد، توجه به امر پژوهش و پرورش روحیه پژوهشگری علمی در دانش‌آموزان و آینده‌سازان کشور است؛ چیزی که براساس «سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش» ما دارای اهمیت و ضرورت کاربردی است. با توجه به اینکه در نظام آموزشی کشور ما، کتاب درسی مهم‌ترین رسانه آموزشی محسوب می‌شود، بر همین اساس این پژوهش به منظور پاسخ به این سؤال که: نظام آموزشی کشور ما تا چه میزان در کنار آموزش به امر پژوهش و پرورش روحیه پژوهشگری علمی در دانش‌آموزان می‌پردازد، به بررسی محتوای آموزشی کتاب‌های درسی، به‌عنوان مهم‌ترین ابزار و رسانه آموزشی می‌پردازد، تا مشخص کند که محتوای کتاب‌های درسی تا چه میزان در اساس پژوهش‌محوری تدوین شده‌اند.

می‌شود (بارمحمدیان، ۱۳۷۷). بر همین اساس، نظام آموزش و پرورش در هر کشوری می‌باید برنامه‌ریزی آموزشی خود را بر مبنای پژوهش‌محوری و پرورش روحیه تحقیق و پژوهش علمی تدوین کند. تحقیقات و بررسی‌ها در زمینه محتوای برنامه‌های آموزشی در کشورهای توسعه یافته و پیشرفته (Bredon, ۱۹۹۱) بیانگر تأکید برنامه‌های آموزشی در این‌گونه کشورها بر آموزش روحیه پژوهشگری و تحقیق به روش‌های علمی است. در حالی که پژوهش و تحقیقات تجربی در نظام آموزشی کشورهای در حال توسعه، حلقه مفقوده برنامه‌های آموزشی است. برنامه درسی مهم‌ترین مؤلفه نظام آموزشی هر کشور محسوب می‌شود. تنظیم فعالیت‌های آموزشی در قالب کتاب‌های درسی انجام می‌گیرد. یکی از مسائل اساسی که در نظام آموزشی کشور

اهداف فوری هر پژوهش علمی عبارت‌اند از کاوش، توصیف، پیش‌بینی و تبیین تا به محقق کمک کند که دریابد چه سؤالاتی را بپرسد و به دنبال چه پاسخ‌هایی باشد (باقری، ۱۳۷۹). اصولاً رغبت به مطالعه و پژوهش، امری متکی به فعالیت ذهنی و تجربی است. یعنی محقق خود باید مسائل علمی را کند و کاو و تجربه کند، نه اینکه این مسائل در قالب‌های نظری آماده در ذهن او گنجانده شود. به عبارت دیگر، هدف آموزش فقط انباشتن ذهن از دانش نیست بلکه وسیله دستیابی به یافته‌های علمی به‌منظور خلاقیت و سازندگی است (Berelson, 1992) تجربه نشان داده است، دانشی که از طریق مطالعه و تحقیق به‌دست می‌آید، ثبات و پایداری بیشتری در ذهن دارد. از طرف دیگر، بیان کلیشه‌ای دانش، موجب ایجاد اثرات نامطلوبی بر فرد

پیشینه نظری بحث

در رویکرد «ایده‌آلیستی»^۱ به آموزش و پرورش، تأکید بر این است که مهم‌ترین عامل تعلیم و تربیت در هر سطحی این است که شاگردان را به سمت تفکر سوق دهیم. ایده‌آلیست‌ها معتقدند که اندیشه‌ها می‌توانند زندگی را تغییر دهند. به نظر آن‌ها، آدمیان از طریق گسترش قدرت تفکر، قادرند موجوداتی شریف‌تر و عاقل‌تر شوند. آن‌ها استفاده از آثار کلاسیک را برای انسانی کردن تجارب یادگیری تشویق می‌کنند. ایده‌آلیست‌ها معتقدند که از میان تمام عواملی که در گذشته تکامل انسان را باعث شده‌اند، مهم‌ترین عامل، ذهن او بوده است. در نتیجه ذهن است که باید رشد یابد و پرورش پیدا کند.

در این رویکرد، کودک باید از طریق روح خود در جست‌وجوی معرفت واقعی باشد و بر این اساس بود که رویکرد شهودی به تعلیم و تربیت راه پیدا کرد. چراکه آنان بر این عقیده پای فشردند که توجه به پدیده‌های جسمانی ما را از رسیدن به شناخت واقعی منحرف می‌کند (شعاری‌نژاد، ۱۳۸۶). تعلیم و تربیت ایده‌آلیستی اهداف متعددی را در برمی‌گیرد که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به مواردی چون جست‌وجوی حقیقت، خودشکوفایی، رشد منش و رشد ذهنی اشاره کرد.

در رویکرد «رنالیستی»^۲، کودک می‌تواند دانش را از طریق داده‌های حسی کسب کند و دانش می‌تواند آدمی را به خدا برساند؛ به شرط اینکه یادگیرنده از دیدگاهی مناسب به موضوع بنگرد. **وایت‌هد**^۳ از جریان موزون تعلیم و تربیت بر حسب سه مرحله اصلی سخن به میان می‌آورد:

مرحله اول که از تولد تا ۱۴ سالگی ادامه دارد، مرحله «تجربه» است. ویژگی اساسی کودک در این مرحله کشف مسائل ساده، طرح سؤال و کسب تجربه‌های جدید است.

مرحله دوم که از چهارده سالگی شروع می‌شود و تا هجده سالگی ادامه می‌یابد، مرحله «دقت» نام دارد و ویژگی اصلی آن مطالعه منظم دانش ویژه و خاص است.

مرحله سوم که از هیجده سالگی شروع می‌شود و تا حدود بیست و دو سالگی ادامه می‌یابد، مرحله «تعمیم» است. در این مرحله تأکید می‌شود که دانش‌پژوهان افرادی مؤثر و قادر به کاربرد اصول دانش در زندگی و استفاده از تجربه‌های بلافصل هستند.

وایت‌هد عقیده دارد، در آموزش و پرورش به جای تعلیم موضوعات متعدد باید مواد و محتوا را محدودتر ساخت ولی در عین حال به دانش‌آموز کمک کرد تا به‌طور عمیق موضوعات را درک کند. به نظر وی، کودک باید از ابتدا لذت کشف یک امر را تجربه کند.

رنالیست‌ها معتقدند که برنامه‌درسی باید شامل درس‌هایی چون خواندن، نوشتن، نقاشی کردن، جغرافیا، کیهان‌شناسی، حساب، تاریخ، اخلاق و قانون باشد. یکی دیگر از ویژگی‌های تاریخی برنامه‌درسی رنالیست‌ها، استفاده از مطالعات عینی در تعلیم و تربیت است. کمینوس^۴ که از فیلسوفان رنالیست بود، عقیده داشت که تعلیم و تربیت انباشتن ذهن دانش‌آموزان از عقاید دیگران و مفاهیم ساخته و پرداخته شده نیست بلکه پرورش هوش، تعقل و قضاوت اوست؛ به نحوی که بتواند فکر کند. او تأکید می‌کرد باید استعداد‌های انتقادی و تحقیقی دانش‌آموزان را پرورش داد (معنوی‌پور، ۱۳۸۹). کمینوس، متخصص الهیات و مربی قرن ششم میلادی، اولین کسی بود که استفاده زیاد از تصاویر را در فرایند آموزش توصیه کرد. در حالت کلی، رنالیست‌ها با اندیشه **جان‌لاک** که ذهن کودک را به لوحی سفید تشبیه می‌کرد، موافق هستند. در حالی که ایده‌آلیست‌ها عکس این قضیه را قبول دارند (شریعتمداری، ۱۳۸۵).

یکی از محورهای بنیادین در اندیشه‌های **جان دیویی**^۵ (۱۹۵۲ - ۱۸۹۶)، موضوع «تجربه و تفکر» است. وی می‌گوید: وقتی که فعالیت‌ها موجب تغییر می‌شوند، این تغییر در ارگانیسم منعکس می‌گردد و تجربه صورت می‌گیرد. یعنی فعالیت به صورت معنی‌دار درمی‌آید که یادگیری تحقق می‌پذیرد (معنوی‌پور، ۱۳۸۹). بنابراین، هدف آموزش و پرورش فقط انباشتن ذهن از

دانش نیست، بلکه دستیابی به یافته‌های علمی به منظور ایجاد خلاقیت و رغبت به کاوشگری و تحقیق است. به همین منظور، **جان دیویی** در دانشگاه شیکاگو مدرسه آزمایشگاهی خود را تأسیس کرد. او که در پی ایجاد تفکر علمی و تجربی در شاگردانش بود، (Berelson, 1991) این نکته را بدان معنی پذیرفت که اندیشه‌ها باید در مورد یک مشکل مشخص به جای معرفی به عنوان ساختار صرف ذهنی، از لحاظ کارکرد تعریف شوند. دیویی اشاره کرد که دیدگاه **لاک** در مورد ذهن بسیار انفعالی است؛ زیرا به معنی آن است که اندیشه‌های انسان را قبل از هر چیز، منابع خارجی شکل می‌دهند. بنابراین در رویکرد دیویی، روش تدریس کاملاً فعال، تجربی، برنامه‌ریزی شده و با توجه به رغبت‌ها و انگیزه‌های دانش‌آموزان و بر فعال بودن آن‌ها مبتنی است (شریعتمداری، ۱۳۸۵).

گوردن هول فیش^۶ به‌عنوان نماینده فلسفه پراگماتیسم (عمل‌گرایی)، مدرسه فعال و شاگرد فعال را در نظر می‌گیرد. اساس کار تعلیم و تربیت انتخاب فعالیت‌هایی است که به پیدایش معرفت اساسی و فهم مفید بینجامند. در جریان کسب معرفت به کار افتادن نیروی تفکر اهمیت دارد (شعاری‌نژاد، ۱۳۸۶).

روش‌شناسی اجرای تحقیق

یکی از روش‌های مناسب برای بررسی محتوای کتاب‌های درسی، روش تحلیل محتواست. تحلیل محتوا، محتوای واقعی یک پیام کلامی یا غیرکلامی، عوامل تعیین‌کننده و آثار پیام را بررسی می‌کند (کرپیندورف، ۱۳۸۴).

این تحقیق «توصیفی - تحلیلی» با استفاده از تکنیک تحلیل محتوای ویلیام رومی انجام شد. جامعه آماری آن همه کتاب‌های درسی دوره راهنمایی تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۹ بوده است که به روش «نمونه‌گیری هدفمند»، کتاب‌هایی که با موضوع تحقیق بیشتر متناسب بودند، انتخاب شدند. بدین ترتیب ۱۳ عنوان کتاب درسی دوره راهنمایی در چهار گروه پایه، فنی‌وحرفه‌ای، اجتماعی - انسانی

و عمومی تقسیم شدند. از گروه علوم پایه، کتاب‌های ریاضی، علوم تجربی، از گروه علوم انسانی و اجتماعی تعلیمات اجتماعی و جغرافیا، از گروه عمومی تعلیمات دینی و فارسی و از گروه فنی کتاب حرفه‌وفن انتخاب شد. در مرحله بعد، به‌منظور نمونه‌گیری از محتوای کتاب‌های درسی مشخص شده در هر پایه تحصیلی، ۳۰ درصد از مطالب کتاب، ۱۰ درصد از صفحات اول، ۱۰ درصد از صفحات میانی و ۱۰ درصد از قسمت آخر هر کتاب به‌صورت تصادفی انتخاب شدند.

شاخص‌ها و مقوله‌های پژوهش

براساس استفاده از تکنیک ویلیام رومی، محتوای هر کتاب براساس دو شاخص «جملات پژوهشی» و «جملات غیرپژوهشی» تفکیک شدند. جملات دارای شاخص پژوهشی شامل جملات زیر بودند:

- جملاتی که به نحوی از دانش آموز می‌خواهند تفسیری انجام دهد.
- جملاتی که از دانش آموز می‌خواهند فعالیت انجام دهد.
- سؤالاتی که بلافاصله جواب به همراه ندارند.
- پرسش و تمرین‌هایی که پاسخ به آن‌ها نیاز به آزمایش و تحقیق دارد.
- جملات دارای شاخص غیرپژوهشی عبارت بودند از:
- جملاتی که دانسته‌ها را بدون تفسیر و تعبیر بیان می‌کنند.

■ جملات و سؤالاتی که بلافاصله پاسخ به همراه دارند.

- جملاتی که کتاب به‌صورت نتیجه‌گیری بیان کرده است.
- جملات تعریفی.

پس از تعیین فراوانی جملات بر مبنای شاخص‌های مشخص شده، براساس فرمول زیر ضریب پژوهش محوری هر کتاب مشخص شد.

$$\text{مقولات دعوت به تفکر (پژوهش محور)}$$

$$\text{شاخص دعوت به پژوهش} = \frac{\text{تفکر (پژوهش محوری)}}{\text{کل مقولات}}$$

اگر شاخص پژوهش محوری محاسبه شده بین صفر تا ۰/۴ باشد، میزان دعوت به پژوهش و تفکر (پژوهش محوری) کتاب کم و اگر بین ۰/۴ تا ۱/۵ باشد، میزان پژوهش محوری کتاب مناسب و خوب است. (کرپیندورف، ۱۳۸۴).

توصیف یافته‌ها

در بررسی محتوای آموزشی کتاب‌های درسی مشخص شده در دوره راهنمایی تحصیلی، توزیع فراوانی مقوله‌های پژوهش محور در مقایسه با مقوله‌های غیرپژوهش محور براساس جدول توزیع درصد فراوانی (جدول پیوست) این‌گونه مشخص شد:

■ در محتوای آموزشی کتاب‌های درسی تعلیمات اجتماعی پایه‌های اول، دوم و سوم، کتاب ریاضی پایه سوم، کتاب‌های علوم پایه‌های دوم و سوم راهنمایی، به ترتیب مقوله‌های پژوهش محوری بیش از مقوله‌های غیرپژوهش محور است.

■ محتوای آموزشی کتاب‌های تعلیمات دینی و جغرافیا در هر سه پایه تحصیلی دارای کمترین مقوله پژوهش محور است. جدول توزیع درصد فراوانی مقوله‌های پژوهش محوری در مقایسه با مقوله‌های غیرپژوهش محور به تفکیک موضوع درسی و پایه تحصیلی

تحلیل یافته‌ها

در بررسی و تحلیل محتوای کتاب

علوم تجربی دوره راهنمایی تحصیلی و تعیین میزان گرایش محتوای این کتاب درسی به سمت پژوهش محوری براساس ضریب پژوهشی ویلیام رومی مشخص شد که این کتاب در هر سه پایه تحصیلی دانش‌آموزان را در حد مطلوب و خوبی درگیر پژوهش و تفکر می‌کند. ضریب درگیری و فعال بودن یادگیرنده در فرایند یادگیری محتوای آموزشی کتاب علوم تجربی پایه اول ۰/۹، در کتاب علوم تجربی دوم ۰/۹ و در پایه سوم راهنمایی تحصیلی ۰/۷ مشخص شد.

بررسی و تحلیل محتوای آموزشی کتاب ریاضی دوره راهنمایی در پایه‌های متفاوت تحصیلی و ضریب به‌دست آمده بر مبنای فرمول میزان فعال بودن تفکر دانش آموز در فرایند یادگیری محتوای آموزشی بیانگر آن است که کتاب ریاضی دوره راهنمایی تحصیلی در حد نسبتاً مطلوبی به سمت پژوهش محوری گرایش دارد. میزان فعال بودن دانش آموز در فرایند یادگیری و بر مبنای رویکرد پژوهش محوری در کتاب ریاضی پایه اول ۰/۶ در پایه دوم ۰/۶ و در پایه سوم راهنمایی ۰/۹ مشخص شد. کتاب ریاضی پایه سوم در مقایسه با کتاب‌های ریاضی پایه اول و دوم بیشتر به سمت پژوهش محوری گرایش دارد.

بررسی و تحلیل محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی با رویکرد پژوهش محوری و براساس میزان ضریب درگیری و فعال بودن تفکر دانش آموز در

جدول توزیع درصد فراوانی مقوله‌های پژوهش محوری در مقایسه با مقوله‌های غیرپژوهش محور به تفکیک موضوع درسی و پایه تحصیلی

مقوله کتاب درسی	پژوهش محور			غیرپژوهش محور		
	پایه اول	پایه دوم	پایه سوم	پایه اول	پایه دوم	پایه سوم
علوم تجربی	۴۷/۷٪	۴۹/۳٪	۴۱/۸٪	۵۲/۲٪	۵۰/۶٪	۵۸/۱٪
ریاضی	۳۸/۶٪	۳۷/۸٪	۴۸٪	۶۱/۳٪	۶۲/۱٪	۵۲٪
فارسی	۳۱/۵٪	۳۲٪	۳۳٪	۶۸/۴٪	۶۸٪	۶۷٪
تعلیمات دینی	۱۳/۶٪	۱۲/۶٪	۱۹٪	۸۶/۳٪	۸۷/۳٪	۸۱٪
حرفه‌وفن	۳۵/۷٪	۴۱/۶٪	۴۱٪	۶۴/۲٪	۵۸/۳٪	۵۹٪
جغرافیا	۲۱/۲٪	۲۲/۶٪	۲۶٪	۷۸/۷٪	۷۷/۳٪	۷۴٪
اجتماعی	۵۵/۳٪	۵۸/۲٪	۴۸/۳٪	۴۴/۶٪	۴۱/۷٪	۵۱/۶٪

فرایند یادگیری محتوای آموزشی بیانگر آن است که این کتاب در حد خوب و بسیار مطلوبی دارای ویژگی پژوهش محوری است.

ضریب به دست آمده برای کتاب تعلیمات اجتماعی پایه اول راهنمایی ۱/۲، پایه دوم راهنمایی ۱/۴ و پایه سوم ۰/۹ است که در این میان، میزان گرایش به پژوهش محوری کتاب تعلیمات اجتماعی پایه اول براساس ضریب به دست آمده در حد بسیار مطلوبی است.

ضرایب به دست آمده از تحلیل محتوای کتاب جغرافیای دوره راهنمایی تحصیلی بیانگر آن است که کتاب جغرافیا در حد مطلوب دارای ویژگی پژوهشی نیست و رویکرد پژوهش محوری در این کتاب درسی پایین است. ضریب فعال بودن تفکر دانش آموز در کتاب جغرافیای پایه اول ۰/۲، در کتاب پایه دوم ۰/۳ است.

بررسی و تحلیل محتوای آموزشی کتاب حرفه و فن دوره راهنمایی تحصیلی بر مبنای گرایش کتاب به سمت پژوهش محوری نشان داد که این کتاب با توجه به ضرایب درگیری و فعالیت دانش آموز در فرایند یادگیری محتوای آموزشی، در حد مطلوب و مناسبی به سمت پژوهش و پژوهش محوری گرایش دارد. ضرایب به دست آمده به ترتیب در کتاب حرفه و فن پایه اول ۰/۵، پایه دوم ۰/۷ و پایه سوم راهنمایی ۰/۷ است.

بررسی و تحلیل محتوای آموزشی کتاب تعلیمات دینی با رویکرد پژوهش محوری بیانگر آن است که این کتاب کمتر بر مبنای پژوهش محوری و گرایش به فعالیت دانش آموز در امر پژوهش تدوین شده است. ضرایب درگیری و فعال بودن تفکر دانش آموز در امر یادگیری در کتاب تعلیمات دینی پایه اول ۰/۱ است که در مقایسه با کتاب تعلیمات دینی پایه های دوم و سوم راهنمایی در سطح پایین قرار دارد.

بررسی و تحلیل محتوای آموزشی کتاب فارسی دوره راهنمایی تحصیلی بر مبنای گرایش کتاب به سمت پژوهش محوری نشان داد که این کتاب با توجه به ضرایب درگیری و فعالیت دانش آموز در فرایند یادگیری محتوای آموزشی، در حد مطلوب و مناسبی به سمت پژوهش

و پژوهش محوری گرایش دارد. ضرایب به دست آمده به ترتیب در کتاب فارسی پایه اول ۰/۴، پایه دوم ۰/۴ و پایه سوم راهنمایی ۰/۵ است.

بحث و نتیجه گیری

پیشرفت نظام آموزشی در هر کشوری، در قالب برنامه های درسی تدوین و عملیاتی می شود. کتاب های درسی مهم ترین رسانه آموزشی در نظام آموزش و پرورش محسوب می شوند. این پژوهش به دنبال بررسی و تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره راهنمایی با رویکرد پژوهش محوری و گرایش به سمت پژوهش انجام گرفته است. بر همین اساس به روش نمونه گیری هدفمند، از شش موضوع درسی علوم تجربی، ریاضی، حرفه و فن، تعلیمات اجتماعی، جغرافیا و تعلیمات دینی نمونه گیری به عمل آمد و براساس تکنیک تحلیل محتوای ویلیام رومی، محتوای آموزشی موضوعات درسی انتخاب و در سه پایه تحصیلی دوره راهنمایی تحصیلی ارزیابی و بررسی شد. در بررسی کتاب علوم تجربی در سه پایه تحصیلی دریافتیم که در کتاب علوم پایه دوم بیشترین میزان فراوانی مؤلفه های پژوهشی وجود دارد. در بررسی فراوانی مؤلفه های پژوهشی در کتاب ریاضی دوره راهنمایی، بیشترین میزان مربوط به کتاب ریاضی پایه سوم راهنمایی بود. به طور کلی، کتاب تعلیمات اجتماعی در هر سه پایه تحصیلی، کتاب های علوم پایه های اول و دوم و کتاب ریاضی پایه سوم راهنمایی تحصیلی در حد بسیار مطلوبی به لحاظ ضرایب به دست آمده، پژوهش محور هستند.

به طور کلی با بررسی محتوای کتاب های درسی این گونه می توان نتیجه گرفت که یادگیری روش پژوهش علمی بیشتر در کتاب های علوم تجربی و براساس شیوه آزمایشی تحقق می پذیرد و در سایر کتاب های درسی آموزش انواع شیوه های پژوهش علمی کمتر مدنظر قرار گرفته است. جا دارد که برنامه ریزان و مؤلفان کتاب های درسی در امر طراحی و تدوین محتوای آموزشی مدارس، این نکته را بیشتر مدنظر قرار دهند.

پی نوشت ها

1. Idealist
2. Realist
3. Whitehead
4. Comenius
5. John Dewey
6. G. H. Fish

منابع

۱. باقری، خسرو. رویکردها و روش های پژوهش در فلسفه تعلیم و تربیت. پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی. تهران. ۱۳۸۹.
۲. جعفری هرندی، رضا و همکاران. «تحلیل محتوا، روش پر کاربرد در مطالعات علوم اجتماعی، رفتاری و انسانی با تأکید بر تحلیل محتوای کتاب های درسی». فصل نامه حوزه و دانشگاه تهران. ش ۵۵. ۱۳۸۷.
۳. سیلور، ج. گ و همکاران. «برنامه ریزی درسی برای تدریس و یادگیری بهتر». ترجمه غلامرضا خوبی نژاد. انتشارات آستان قدس رضوی. مشهد.
۴. شریعتمداری، علی. اصول و فلسفه تعلیم و تربیت. مشهد. انتشارات امیرکبیر. تهران. ۱۳۸۵.
۵. شعاری نژاد، علی اکبر. فلسفه آموزش و پرورش. انتشارات امیرکبیر. تهران. ۱۳۸۶.
۶. شعبانی، حسن. مهارت های آموزشی و پرورشی. انتشارات سمت. تهران. ۱۳۸۰.
۷. دلاور، علی. روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. نشر ویرایش. تهران. ۱۳۸۷.
۸. فتحی و اجارگاه، کورش. اصول برنامه ریزی درسی. انتشارات ایران زمین. تهران. ۱۳۸۴.
۹. عابدی، احمد و همکاران. «تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره ابتدایی بر حسب سازه انگیزه پیشرفت». مجله نوآوری های آموزشی. تهران. پاییز ۱۳۸۸. ش ۵.
۱۰. کرلینجر، فرد. ان. مبنای پژوهش در علوم رفتاری. ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند. انتشارات آوای نور. تهران. ۱۳۸۴.
۱۱. کری پندروف، کلسوس. تحلیل محتوا، مبانی روش شناسی. ترجمه هوشنگ نایی. نشر روش. تهران. ۱۳۸۴.
۱۲. مشایخ، فریده. فرایند برنامه ریزی آموزشی. انتشارات مدرسه. تهران. ۱۳۷۵.
۱۳. معنوی پور، داود. فلسفه تعلیم و تربیت. نشر دوران. چاپ اول. تهران. ۱۳۸۹.
۱۴. نیکلس، هاوارد. راهنمای عملی برنامه ریزی درسی. ترجمه داریوش دهقان. انتشارات قدیانی. تهران. ۱۳۷۲.
۱۵. یارمحمدیان، محمدحسین. اصول برنامه ریزی درسی. انتشارات یادواره کتاب. تهران. ۱۳۷۷.
۱۶. یغما، عادل. کاربرد روش ها و الگوهای تدریس. انتشارات مدرسه. تهران. ۱۳۷۲.
17. Berelson. B. (1991), Content Analysis In Communication Research, Glencoe II: the free press.
18. Romy, wiliam, (1989), Inquiry techniques for teaching science, prentice Hall. Indian